

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
АЗІЯ	7
ТЕМА 1. РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ, ПІВДЕННИЙ КАВКАЗ ТА ЦЕНТРАЛЬНА АЗІЯ	9
Росія	11
Киргизстан	23
Узбекистан	26
Сакартвело	29
Азербайджан	33
Вірменія	36
Таджикистан	39
Казахстан	42
Туркменістан	46
ТЕМА 2. СХІДНА АЗІЯ	49
Китай	50
Тайвань (провінція Китаю)	58
Японія	61
Республіка Корея	65
Монголія	68
КНДР	71
ТЕМА 3. ПІВДЕННО-СХІДНА АЗІЯ	74
Таїланд	75
Малайзія	80
В'єтнам	84
Індонезія	87
Сінгапур	92
Філіппіни	95
Камбоджа	99
Лаос	102

М'янма	104
Бруней	107
Тимор-Лешті	109
ТЕМА 4. ПІВДЕННА АЗІЯ	112
Індія	113
Іран	123
Шрі-Ланка	128
Мальдіви	132
Непал	134
Бутан	136
Пакистан	139
Бангладеш	142
Афганістан	144
АВСТРАЛІЯ ТА ОКЕАНІЯ	148
ТЕМА 5. АВСТРАЛІЯ ТА ОКЕАНІЯ	150
Австралія	152
Нова Зеландія	158
Фіджі	162
Самоа	165
Папуа Нова Гвінея	167
Вануату	170
Палау	173
Тонга	175
Соломонові Острови	176
Федеративні Штати Мікронезії	179
Маршаллові Острови	180
Кірибаті	182
Тувалу	184
Науру	185
ВИКОРИСТАНА ТА РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	188

ПЕРЕДМОВА

Важко назвати більш мозаїчну частину світу, ніж Азія. Як найбільша за площею, вона також має найширший спектр сприятливих для розвитку туризму та курортного господарства умов. У меридіональному напрямку тут простежуються всі кліматичні пояси й природні зони планети: від арктичних пустель до вологих екваторіальних лісів. Азія володіє унікальними бальнеологічними ресурсами та має найдовшу берегову лінію, зокрема з виходом до теплих морів і океанів; характеризується надзвичайною різноманітністю рельєфу – від найнижчої відмітки суходолу – (–405 м) (рівень Мертвого моря) до найвищої точки планети (8848 м, г. Джомолунгма). Надзвичайно багату та унікальною є й культурно-історична спадщина держав регіону, а рівень розвитку туристичної інфраструктури в окремих із них може бути взірцем світового масштабу. В Азії зосереджено майже 60 % населення планети.

Натомість нестабільна чи невизначена політична ситуація є суттєвою перешкодою для освоєння багатого туристично-рекреаційного потенціалу окремих азійських країн. Несприятливі фізико-географічні умови (збудники небезпечних захворювань, непридатні кліматичні умови, ареали високої сейсмічності, високогір'я тощо) також є чинником, що суттєво обмежує реалізацію туристичних можливостей.

Туристичне господарство Азії останніх двох десятиліть можна охарактеризувати як найбільш динамічне. На світовому ринку туристичних послуг, який і раніше важко було уявити без Таїланду, Японії, Індонезії, Індії, Мальдів, з'явилися нові привабливі азійські суб'єкти – Південна Корея, ОАЕ, Сінгапур, В'єтнам, Катар тощо.

Насамкінець нагадаємо, що Всесвітня туристична організація (ЮНВТО) значно обмежує кількість держав, які вносять до регіону «Азія та Тихий океан», оскільки частина азійських країн

зарахована нею до Європи [зокрема, ми вже розглянули в першому томі туристичні можливості Ізраїлю, Кіпру й Туреччини], а частина – до Близького Сходу [див. четвертий том]. У томі, який ви тримаєте в руках, беручи до уваги підхід ЮНВТО, ми розглянемо також передумови формування туристичного господарства Австралії та держав Океанії.

Присмного навчання!

З повагою – ваші автори.

АЗІЯ

Склад: частина світу (49 держав (включно з азійською частиною Росії)) – Азербайджан, Афганістан, Бангладеш, Бахрейн, Бруней, Бутан, В'єтнам, Вірменія, Ємен, Ізраїль, Індія, Індонезія, Ірак, Іран, Йорданія, Казахстан, Камбоджа, Катар, Киргизстан, Китай, Кіпр, Корея Південна, Корея Північна, Кувейт, Лаос, Ліван, Малайзія, Мальдіви, Монголія, М'янма, Непал, ОАЕ, Оман, Пакистан, Росія (азійська частина), Сакартвело (російська калька – Грузія), Саудівська Аравія, Сирія, Сінгапур, Таджикистан, Тайвань (Україна вважає складовою Китаю), Таїланд, Тимор-Лешті, Туреччина, Туркменістан, Узбекистан, Філіппіни, Шрі-Ланка, Японія

У трактуванні ЮНВТО (26 держав) – Афганістан, Бангладеш, Бруней, Бутан, В'єтнам, Індія, Індонезія, Іран, Камбоджа, Китай (окремо зазначені САР Сянган та Аоминь), Корея Південна, Корея Північна, Лаос, Малайзія, Мальдіви, Монголія, М'янма, Непал, Пакистан, Сінгапур, Тайвань (Україна вважає складовою Китаю), Таїланд, Тимор-Лешті, Філіппіни, Шрі-Ланка, Японія

Площа: частина світу – 43 475 000 км²
максимум – Росія (17 098 242); цілком азійська – Китай (9 598 092)
мінімум – Мальдіви (298)

Населення: частина світу – 4 716 703 794 особи (2021)
максимум – Китай (1 405 791 350)
мінімум – Мальдіви (390 669)

Рівень соціально-економічного розвитку (на основі ІЛР; місце, 2019):

максимум – Японія (9)
мінімум – Ємен (179)

ВВП на душу населення (ПКС у дол. США, 2019; за даними Світового Банку):

максимум – Сінгапур (101 649)
мінімум – Афганістан (2156)

Доходи від туризму (млн дол., 2019):

максимум – Японія (46 054; якщо брати Китай разом із Сянганом, Аоминем та Тайванем – 118 812)
мінімум – Таджикистан (14; серед країн, по яких є дані)

Чисельність іноземних туристів (тис. осіб, 2019 р.):

максимум – Китай (65 700; разом із Сянганом, Аоминем та Тайванем – 119 949)

мінімум – Тимор-Лешті (81; серед країн, по яких є дані)

Небезпечні для туристів держави або їх регіони: Афганістан, Ірак, Сирія, Ємен, М'янма (окремі регіони), Ізраїль (особливо Сектор Гази), Росія (Дагестан, Чечня та окремі регіони Північного Кавказу; існує небезпека для українців по всій території Росії), Філіппіни (о. Мінданао), Індонезія (Ачех, о. Нова Гвінея), Таїланд (південні регіони), Індія (Джамму і Кашмір, північно-східні регіони), Пакистан (прикордонні з Афганістаном території, північ, захід), Сакартвело (Абхазія, Південна Осетія), Азербайджан (окремі райони Нагірного Карабаху), Китай (Сіньцзян-Уйгурський автономний район), Туреччина (східні регіони), Ліван (південні регіони), Саудівська Аравія (окремі регіони)

Фізико-географічні рекорди Азії як частини світу: найвища точка – г. Джомолунгма (Еверест) (8850, Непал, Китай), найвищий діючий вулкан – Ключевська Сопка (4688, Росія), найнижча точка суходолу – рівень Мертвого моря (–405, Ізраїль, Йорданія), найдовша печера – Гуа Ейр Джерніх (189 072, Малайзія), найглибша печера – Крубера (2197, Сакартвело), найбільший підземний грот – Саравак (об'єм 9,57 млн м³, Малайзія), найдовша річка – Янцзи (6380, Китай), найширший водоспад світу – Кхон (10 783, Лаос), найбільше озеро – Каспійське море (371 000 км², Азербайджан, Іран, Казахстан, Росія, Туркменістан), найглибше озеро – Байкал (1620, Росія), найбільше кратерне озеро – Тоба (1707 км², Індонезія) острів – Нова Гвінея (786 000 км², Індонезія, Папуа-Нова Гвінея), крайні точки материкової частини: північна – мис Челюскін (Росія), південна – мис Піай (Малайзія), західна – мис Баба (Туреччина), східна – мис Дежньова (Росія).

ТЕМА 1. РОСІЙСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ, ПІВДЕННИЙ КАВКАЗ ТА ЦЕНТРАЛЬНА АЗІЯ

Країни, об'єднані в цьому параграфі, належать до чотирьох історико-географічних регіонів: Східна Європа, Південний Кавказ, Північна та Центральна Азія. Для географа є досить дивною ситуація, коли в списку держав Європи присутні Киргизстан або Туркменістан, однак у ЮНВТО по інерції всі пострадянські держави вважають європейськими. Єдина з 5-ти центрально-азійських держав, що може претендувати на європейський статус, – це Казахстан, північно-західна частина якого дійсно є складовою Східної Європи.

Стосовно Росії, то вона теж ніколи не була європейською державою, постійно наголошуючи на своїй унікальності, окремішності та євразійськості. Понад 2/3 території РФ лежить на півночі Азії. Це майже суцільні етнічні території якутів, ненців, евенків, коряків, бурятів, тувинців, алтайців тощо, окремі з яких мають власні суб'єкти федерації. У Східній Європі, крім російських етнічних територій, теж є суб'єкти федерації, виділені за національною ознакою: республіки Карелія, Комі, Удмуртія, Татарстан, Башкортостан, Марій Ел, Чувашія, Мордовія, Адигея, Калмикія, Карачаєво-Черкесія, Кабардино-Балкарія, Північна Осетія, Інгушетія, Чечня, Дагестан. До того ж у Росії проживає велика кількість малих корінних народів та вихідців з інших держав. Зокрема, від Кубані та Слобожанщини й до Далекого Сходу простягнулися ареали історичного розселення українців. Етнокультурна мозаїка могла б стати важливим туристичним ресурсом для цієї держави, якби не тотальна русифікація та нищення національних культур.

Що ж до Азербайджану, Вірменії та Сакартвело, то вони займають унікальне положення не лише на межі Європи й Азії, а й на стику різних цивілізацій. Таке становище є передумовою дискусії

щодо виділення Південного Кавказу як окремого історико-географічного регіону або ж внесення цих держав до складу Південно-Західної Азії (більшість географів) чи Південної Європи (політичні лідери та мешканці окремих держав).

Таким чином, у цьому параграфі ми розглянемо 9 держав [див. табл. 1.1], за якими ЮНВТО подає статистику в розділі «Європа». На ці держави у 2019 році припадало приблизно 2,8 % туристичного потоку та майже 1,5 % надходжень від туризму світу.

Таблиця 1.1

**Основні дані про розвиток туризму в державах
Південного Кавказу, Центральної Азії та в Росії**
[на основі даних ЮНВТО за 2019 рік]

Держава	Доходи від туризму, млн дол.	Кількість іноземних туристів, тис. осіб
Азербайджан	1792	2876
Вірменія	1528	1894
Казахстан	2463	...
Киргизстан	644	6947*
Росія	10 961	24 419
Таджикистан	14	1250*
Туркменістан
Сакартвело	3269	5080
Узбекистан	1481	6749

Примітка: * – дані на 2018 рік, ... – дані відсутні

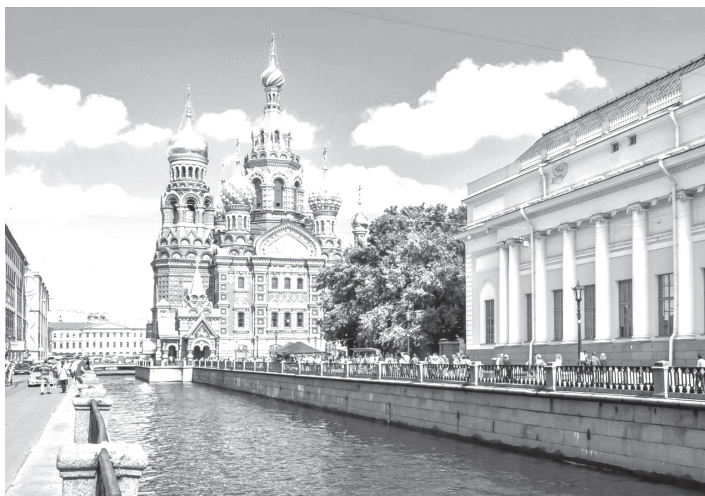
Важливими передумовами розвитку туризму в зазначених державах є різноманітність природних умов; наявність ареалів недоторканної природи, гірських хребтів та бальнеологічних ресурсів; унікальні та різноманітні історико-культурні ресурси. Зупинимось на туристичних ресурсах кожної держави регіону детальніше.

Росія

Озеро Байкал

Храм Спаса-на-Крові (Санкт-Петербург)

Офіційна назва – Російська Федерація

Столиця – Москва **Площа** – 17 075 400 **Населення** – 142 320 790

Час відносно Києва (без урахування нашого переходу на літній час) – 0...+10

Форма державного правління – республіка

Державно-територіальний устрій – федерація

Політична ситуація – відносно стабільна (повсюдно періодично трапляються провокації націонал-патріотів, теракти, заворушення на етнічному ґрунті); нестабільна в окремих районах Північного Кавказу та Дагестану

Рівень соціально-економічного розвитку (на основі ІЛР) – високий

Валюта – рубль

Офіційна мова – російська; в окремих суб'єктах федерації – мови корінних народів

Найпоширеніші релігії – православ'я, іслам

Туристичні символи: Кремль, Ермітаж, Петергоф, Третьяковська галерея, Арбат, матрьошка, ведмідь, балалайка, гармошка, соловей, водка, квас, червона ікра, щі, сніг, хутро, гжель, оренбурзький пуховий платок, лапти

Найцікавіші музеї – Третьяковська галерея, Російський, Оружейна палата, Політехнічний, Образотворчих мистецтв, «Срібного періоду», Андрія Рубльова, Історичний, Діамантовий фонд, Грановита палата, Палеонтологічний, Російської ікони, Бункер-42, Москви, Єврейський, Космонавтики, Мистецтва країн Європи і Америки XIX–XX ст., Ретроавтомобілів, Бородінської битви, Великої Вітчизняної війни, Мультимедіа арт-музей, Архітектури ім. А. Шусева, Льодовиковий період (музей-театр), Мінералогічний, Води, Декоративного мистецтва, «Пресня», Каліграфії, Еротичного мистецтва, Матрьошки, «Російські валянки», Російських казок, Шахів, Спорту, Меблів, Унікальних ляльок, Прикордонної служби ФСБ Росії, Історії коньяку, Кіно, Декоративно-ужиткового мистецтва, Літератури XX ст., Анімації, Буратіно-Піноккіо, М. Булгакова, Л. Толстого, В. Васнецова, М. Лермонтова, В. Висоцького, А. Чехова, М. Цветасвої, П. Чайковського, К. Станіславського (Москва), Ермітаж, Російський, Кунсткамера, Гранд-макет Росія (інтерактивний), Сучасного мистецтва, Новий сучасного мистецтва, Імператорської порцеляни, Військово-медичний, Хліба, «Аврора», Ляльок, Прикладного мистецтва, Еротики, Етнографічний, Політичної